

FN:s konvention om barnets rättigheter

En annan FN-förklaring kallas **FN:s konvention om barnets rättigheter**. Den kom 1989 och handlar om vilka rättigheter barn har.

Enkelt uttryckt är det en samling regler, som talar om vad alla barn har rätt till. Där står det att **alla barn är lika mycket värda**.

Det har ingen betydelse vilken **hudfärg** barnet har, om barnet är en **flicka** eller en **pojke**, vilket **språk** barnet talar, vilken **religion** barnet har, om barnet är **rikt** eller **fattigt**.

Barn är man fram tills det man fyller 18 år.

Alla barn behöver kärlek, skydd, trygghet, mat och dryck, vila, sömn, fritid, skola, lek och allvar.

De behöver få hälso- och sjukvård. De behöver lära sig många saker, de har rätt att säga sin mening och vuxna ska lyssna på deras åsikter. Regeringar och domstolar ska alltid tänka på vad som är bäst för barnen.

De flesta barn lever ett gott liv och har det bra. Men det finns också **många barn**, som **inte får det** som FN säger att **de ska ha**. Det beror till stor del på, att många länder är fattiga. De har inte pengar till att ge barn deras olika rättigheter. Men det kan också bero på, att alla länder inte gör allt de kan, för att barn ska få sina rättigheter.

Det står också i FN:s regler, att de ska göra allt vad de kan för att barn ska få sina rättigheter. De fattiga ländernas regeringar, kan också be andra länder om hjälp. I reglerna står det att länder ska samarbeta, för att barn ska få sina rättigheter.

FN har ett högkvarter i Genève i Schweiz. Härifrån övervakar man hur olika länder följer barnkonventionen.

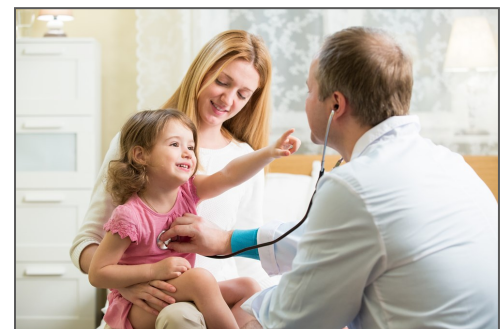
I Sverige kontrolleras det att vi följer barnkonventionen genom **Barnombudsmannen**. Barnkonventionen blev lag i Sverige den 1 januari 2020 .

Alla barn är lika mycket värda!

Barn behöver mat och dryck.

Barn har rätten till sjukvård.

*FN har ett högkvarter i Genève i Schweiz. Härifrån övervakar man hur olika länder följer **barnkonventionen**.*

Viktiga organisationer

Det finns flera olika organisationer, som hjälper till när människor drabbas. Det kan till exempel vara grymma krig och svåra naturkatastrofer, som jordbävningar, översvämningar eller orkaner.

Sida, styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, är en statlig myndighet, som ansvarar för Sveriges bistånd till fattiga länder. **Bistånd** kallas pengar eller annan hjälp, som rika länder ger till fattiga länder.

Sida ger till exempel pengar, för att hjälpa fattiga länder att skapa fred, demokrati, bättre miljö och jämställdhet mellan män och kvinnor.

Det finns andra organisationer, som hjälper drabbade människor i fattiga länder. En sådan organisation är **Röda korset**, som i muslimska länder heter **Röda halvmånen**.

Röda korset grundades år 1863 av schweizaren **Henri Dunant**. Hans organisation såg till att det blev ordentlig sjukvård även i krig. Idag hjälper Röda korset människor som drabbats av krig och naturkatastrofer.

Rädda Barnen är en annan viktig organisation, som du kanske har hört talas om. Organisationen arbetar för barns rättigheter över hela världen. Man försöker stoppa våld och övergrepp mot barn, men även barnarbete, diskriminering och mobbning. Rädda barnen gör också stor nytta genom att hjälpa barn i krig.

Läkare Utan Gränser är en hjälporganisation som arbetar över hela världen. Man skickar ut läkare, sjuksköterskor och annan personal för att hjälpa människor som drabbats av krig, svält eller naturkatastrofer.

Amnesty International är en organisation som arbetar för att hjälpa människor, som är satta i fängelse, på grund av sina åsikter eller sin tro eller sitt ursprung. Sådana fångar brukar kallas för **samvetsfångar**, och organisationen arbetar för att de ska bli fria. Amnesty International försöker också påverka att tortyr och dödsstraff avskaffas i alla länder.

Sida, styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete, är en statlig myndighet, som ansvarar för Sveriges bistånd.

Röda korset och Röda halvmånen

Rädda Barnen

Rädda Barnens emblem

**MEDECINS SANS FRONTIERES
LÄKARE UTAN GRÄNSER**

Läkare Utan Gränserns emblem

Amnesty Internationals emblem

Kränkningar

Man räknar med att var tredje tonåring, någon gång har blivit utsatt för en **kränkande behandling**, eller **kränkning** som man ibland säger. En elev i skolan kan bli kränkt på många olika sätt.

Man kan bli **hotad** eller **retad**. Man kan bli **kallad otrevliga saker**, som bög, hora, blatte, svenne eller svartskalle. Man kan få **elaka SMS** till sin mobiltelefon, eller **hemska mail** till sin dator. Även **våld** som knuffar, slag och sparkar räknas till kränkningar.

Som du märker påminner kränkningar om mobbning. Men man brukar säga att **mobbning** och **trakasserier** är olika former av kränkningar.

Trakasserier

När man **kränker** en persons **värde som människa**, kallas det för **trakasserier**. Ofta sker detta genom att någon säger elaka saker om en annan persons kön, religion, ursprung, funktionshinder eller sexuella läggning.

Att bli kallad för svartskalle, svenne eller hora är alltså en form av trakasserier. Men trakasserier kan även vara knuffar, slag eller sparkar.

Mobbning

Om trakasserier **upprepas** gång på gång och **håller på** en **längre tid**, brukar det kallas för **mobbning**. Ofta går mobbning till så, att en grupp på flera personer ger sig på en person många gånger för att stöta ut hen ur gruppen. Men ibland kan en ensam person mobba andra.

I skolan sker oftast mobbningen i korridorer, omklädningsrum och på skolgårdar, där vuxna inte alltid ser vad som händer. Att bli kränkt av elaka SMS och mail, brukar kallas för **e-mobbning** eller **nätmobbing**.

Om man blir utsatt för mobbning, är det bra att försöka prata med någon vuxen. Kanske en lärare, förälder eller någon annan som man litar på. Skolan är skyldig att ta all mobbning på allvar. Om man vill prata med någon annan utanför skolan, kan man kontakta **BRIS**, *Barnens rätt i samhället*.

En elev i skolan kan bli kränkt på många olika sätt.

Trakasserier kan vara knuffar, slag eller sparkar.

Att bli kränkt av elaka SMS och mail, brukar kallas för e-mobbning eller nätmobbing.

BRIS

BARNENS RÄTT I SAMHÄLLET

Om man vill prata med någon annan utanför skolan, kan man kontakta BRIS.

Kan du svara på dessa frågor?

1. Vad handlar FN:s konvention om barnets rättigheter om?

2. Ge exempel på några behov som ett barn har.

3. Vad beror det på att många barn inte får det som de behöver?

4. Vad vet du om följande organisationer?

SIDA _____

Röda korset / Röda halvmånen _____

Rädda Barnen _____

Läkare Utan Gränser _____

Amnesty International _____

5. Vad är skillnaden mellan trakasserier och mobbning? _____

6. Vad menas med nätmobbning? _____

Den globala ekonomin

Digitalisering och globalisering

Digitaliseringen är en förutsättning för en **global ekonomi**. Med hjälp av digitaliseringen får människor lättare kontakt med varandra. På så sätt knyts världens länder allt närmare. Vi får en **globalisering**. Med globalisering menar vi hur länder, företag och människor i världen blir alltmer beroende av varandra.

Mycket av vår handel är **digitaliserad**. Det innebär att vi enkelt kan **handla varor från hela världen** med hjälp av **internet**. Med ett enkelt knapptryck kan vi **föra över pengar** från banker i olika länder.

Digitaliseringen innebär också att människor kan **arbeta tillsammans**, trots att de sitter i **olika delar av världen**.

Globaliseringen finns inte bara inom ekonomi och handel. Globaliseringen hjälper till att **sprida kultur**, som musik, mode och trender över hela världen.

Men globaliseringen påverkar även **politiken** i världen. Beslut som fattas i ett land, har oftast betydelse för många länder. Eftersom vi lever i en **globaliserad värld**, kan förändringar i stora länder som USA och Kina, ha stor påverkan på den övriga världen.

Sverige är en del av den globala ekonomin

Om man jämför med andra länder i världen, är Sverige ett litet land. Men vi är **beroende** av att kunna **sälja våra varor och tjänster** till andra länder.

Man har beräknat att ungefär **hälften av** alla de **varor och tjänster** som tillverkas i Sverige **säljs utomlands**. Samtidigt vet man att ungefär en tredjedel av allt som förbrukas i Sverige, är köpt från andra länder.

För många av Sveriges största företag, som till exempel Volvo, Ericsson och Electrolux, har försäljningen av varor till utlandet blivit allt viktigare.

Svenska företag tillhör numera **den globala ekonomin**.

*Vi lever i en **globaliserad värld**, där vi enkelt kan **handla varor från hela världen** med hjälp av **internet**.*

***Digitaliseringen** innebär också att människor kan **arbeta tillsammans**, trots att de sitter i **olika delar av världen**.*

*Ny bilar från Volvo, som ska **exporteras till andra länder**.*

Sveriges utrikeshandel

Handeln med andra länder, betyder alltså mycket för Sveriges ekonomi. När svenska företag säljer varor och tjänster till andra länder, kallas det för **export**. När Sverige köper varor och tjänster från andra länder, kallas det för **import**.

Sverige har en välutvecklad **verkstadsindustri** och säljer varor som bilar, maskiner och telefonsystem. Mycket av vad den svenska **skogsindustrin** tillverkar går också på export, såsom trävirke, papper och pappersmassa. Men även försäljning av olika **tjänster**, ger Sverige viktiga inkomster.

En stor del av Sveriges handel, sker med våra **nordiska grannländer** Norge, Finland, Danmark och Island.

Det land som Sverige handlar allra mest av är **Tyskland**. Men även **Storbritannien** är en viktig handelspartner för Sverige. De länder i andra världsdelar, som vi handlar mest med är **Japan** och **Kina** i Asien.

BNP - bruttonationalprodukten

Värdet av alla de varor och tjänster, som tillverkas i ett land under ett år, kallas för **bruttonationalprodukt (BNP)**. Under ett år tillverkas väldigt mycket varor och tjänster i ett land. Läger man samman värdet av alla varor och tjänster under ett år, får man fram **bruttonationalprodukten, BNP**.

Ett rikt land har högt BNP och ett fattigt land har lågt BNP.

Om man dividerar BNP med antalet invånare, **BNP per capita**, får man fram ett värde, som beskriver ett lands **ekonomiska välfärd**. Många anser att BNP per capita, ger ett mått på ett lands **levnadsstandard**.

Alla länder vill förstås att deras BNP ska öka något varje år. Om det sker en ökning av ett lands produktion av varor och tjänster, så ökar alltså BNP. Det brukar kallas för **ekonomisk tillväxt**.

Du kan läsa mer om BNP, samt BNI, på sid. 33 och 34.

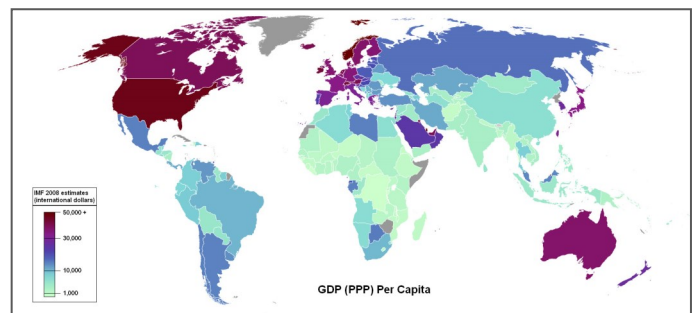
Volvos bilfabriker räknas till **verkstadsindustrin**.

Skogsindustrin är betydelsefull i Sverige.

Idag är **handel med tjänster**, som IT-tjänster viktigt.

Kartan visar **BNP per capita**, alltså BNP dividerat med landets totala antalet invånare.

BNP per capita anses ge ett mått på ett lands **levnadsstandard**.

Länder i lila färg har högst **ekonomisk välfärd**.

Kan du svara på dessa frågor?

1. Förklara vad som menas med globalisering.

2. Vilka fördelar har digitaliseringen för den globala handeln?

3. Inom vilka andra områden än ekonomi och handel är globaliseringen viktig?

4. Hur stor del av vad som tillverkas i Sverige går till export? _____

5. Vad menas med export? _____

6. Vad menas med import? _____

7. Ge exempel på vad den svenska verkstadsindustrin tillverkar.

8. Ge exempel på vad den svenska skogsindustrin kan exportera för varor.

9. Vilket land är Sveriges viktigaste handelspartner?

10. Vilka länder utanför Europa handlar vi mest med?

11. Förklara vad som menas med bruttonationalprodukten.

12. Vad menas med BNP per capita? _____

13. Vad menas med ekonomisk tillväxt? _____

Världspolitiken

Konflikter och krig

Konflikter är när människor vill olika saker och inte kommer överens. Om det blir konflikter mellan olika folkgrupper eller länder, kan konflikterna **leda till krig**. När krig uppstår börjar människor att **strida med vapen**. Kriget för med sig **grymhet och våld**, som skadar hela samhällen och många människor får lida svårt.

På några ställen i världen pågår det krig mellan olika länder. Men de allra flesta krig som nu pågår, sker mellan olika grupper inom ett land.

Sådana krig brukar kallas för **inbördeskrig**.

Ett inbördeskrig kan till exempel pågå mellan en regeringsarmé och väpnade trupper. I ett inbördeskrig är det vanligt att **civilbefolkningen** drabbas hårt. Civilbefolkningen är alla de människor som inte är soldater.

Orsaker till inbördeskrig, kan vara att man strider om **makten** i ett land eller i ett område. Ibland kan konflikter handla om **naturtillgångar**, som till exempel guld, olja eller värdefulla mineraler. **Rikedomarna** i ett land som har inbördeskrig, är ofta **orättvist fördelade**.

Om ett inbördeskrig leder fram till att en grupp människor väldigt snabbt tar makten från en statschef eller regering, brukar man kalla det en **statskupp**. Om de som gör statskupp, även vill förändra hur landet styrs, kallas det för en **revolution**.

Olika slags vapen

Trots att det numera inte är lika vanligt med krig mellan länder, skaffar sig många länder olika vapen för att försvara sig mot angrepp från andra länder.

Det finns två sorters vapen. Till **konventionella vapen** hör **handeldvapen** som gevär och pistoler. Men även kanoner, granater och bomber hör hit.

Den andra gruppen vapen kallas för **massförstörelsevapen**. Hit hör olika slags **kärnvapen**. De länder som erkänner att de har kärnvapen är USA, Ryssland, Indien, Pakistan, Kina, Israel, Nordkorea, Storbritannien och Frankrike.

*Krig mellan grupper inom ett land kallas för **inbördeskrig**.*

*I krig är det vanligt att **civilbefolkningen** drabbas hårt.*

***Revolution** i Libanon oktober 2019.*

***Kärnvapen**-explosion i öken*

Terrorism

Ordet **terror** betyder *våld, som föder skräck*. **Terrorism** kallas det, när man använder våld mot oskyldiga **civila mål**, för att tvinga länder att ändra sin politik.

Civila mål är ofta helt vanliga människor, som inte är soldater och deltar i krig. Det kan också vara vanliga byggnader och viktiga platser, där folk bor och arbetar, som till exempel hotell, flygplatser, gator och torg och andra platser där det finns mycket folk samlade. Terrorister tar inte hänsyn till att oskyldiga människor skadas.

Terrorhandlingar

De allra flesta terrorhandlingar är **bombattentat**. Det beror på att bomber är lätta och billiga att tillverka. **Självmoordsbombare** kallas de personer, som gömmer sprängladdningar under sina kläder. När laddningen utlöses, sprängs både de själva och omgivningen i luften.

Terrorister har också **kapat flygplan** och tagit **gisslan**. När man tar gisslan, tar man en eller flera personer till fånga. Man behåller gisslan, tills att man har fått sina krav uppfyllda. Fungerar inte detta, dödas ofta gisslan. Det har också hänt, att kaparna med våld har tagit över piloternas plats i flygplan.

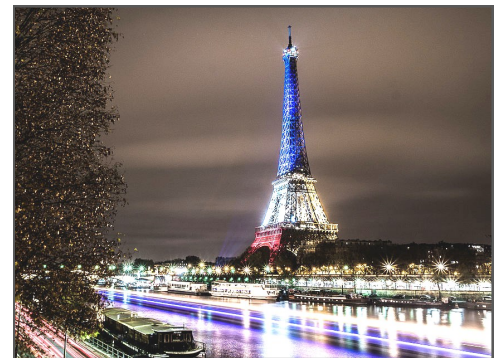
Den mest kända terroristattacken inträffade **den 11 september 2001**. Då tvingade medlemmar ur terroristnätverket **al-Qaida** till sig fyra flygplan. Två av dessa flygplan kraschade terroristerna rakt in i de båda skyskraporna **World Trade Center** i **New York**. Man har beräknat att närmare 3 000 människor dog när de båda skyskraporna rasade samman.

År 2015 genomfördes en gemensam attack av flera terrorister i **Paris**. Över 130 personer dödades. Året efter drabbades **Bryssel** av en liknande attack.

På senare år har ensamma personer gjort attacker genom att med lastbil köra in i folksamlingar för att skada och döda så många som möjligt. Så gick det till i **Nice** och **Berlin** år 2016 och i **Stockholm** år 2017.

Attacken mot **World Trade Center** i **New York** den 11 september 2001

Manifestation i **Paris** efter terrordåden i november 2015

Ett attentat skedde på Frankrikes nationaldag den 14 juli 2016 i **Nice**.

Manifestation med blommor i **Stockholm** dagen efter terrorattentaten i april 2017.

Anledningar till terrorhandlingar

Många terrorister menar, att de har rätt att använda våld, när de inte kan få sin vilja fram på annat sätt. De menar, att de kämpar för något, som de anser vara rätt och rättvist.

Det kan till exempel vara rätten till **demokrati**, rätten att **bilda ett eget land**, eller rätten att **inte var förtryckt** eller **förföljd**. När terrororganisationen **Islamiska staten, IS**, utförde sina attacker handlade det om **religiös terrorism**.

När terrororganisationen **Islamiska staten, IS**, utförde sina attacker handlade det om **religiös terrorism**.

Säkerhetspolitik

Det som olika länders regeringar gör för att inte hamna i krig eller utsättas för terrorism, kallas **säkerhetspolitik**. Det händer ofta att olika länders regeringar samarbetar för att stoppa terrorism, kriminalitet och epidemier. Då brukar man prata om **internationell säkerhet**.

Flera länder kan gå samman i olika **försvarsallianser**. Då måste alla länder som är med i alliansen, lova att försvara varandra, ifall något annat land i alliansen blir angripet. Den mest kända försvarsalliansen idag är **NATO**. Tre av Nordens länder, Danmark, Norge och Island, är medlemmar i NATO. Men Sverige och Finland har valt att stå utanför.

NATO:s flagga

Sveriges neutralitet

Sverige har sedan länge bestämt sig för att inte vara med i någon försvarsallians. Man har alltså valt **alliansfrihet** under fredstid. Samtidigt har vi sagt att i händelse av krig har vi **neutralitet**. Det betyder att Sverige inte stöder någon sida i ett väpnat krig.

Helt alliansfria är inte Sverige. Svenska soldater **övar** regelbundet **med NATO-trupper**. Eftersom Sverige är medlem i **EU**, kan det bli så att Sverige får ställa upp med **militär hjälp**, om någon kris skulle hota EU.

Att Sverige är med i FN, betyder att Sverige vid vissa tillfällen har skickat **FN-soldater**. På så sätt hjälper Sverige till att **bevara fred** i länder, som är drabbade av krig och andra oroligheter.

NATO-övning.
På bilden fartyg och helikopter.

Svensk FN-soldat i Afghanistan

Kan du svara på dessa frågor?

1. Vad menas med ett inbördeskrig? _____

2. Vilka är civilbefolkningen? _____

3. Vilka orsaker finns till att inbördeskrig bryter ut? _____

4. Vad menas med en statskupp? _____

5. Ge exempel på konventionella vapen. _____

6. Ge exempel på massförstörelsevapen. _____

7. Varför tror du att terrorister främst angriper civila mål? _____

8. Ge exempel på några terrorattentat. _____

9. Vad menas med säkerhetspolitik? _____

10. Ge exempel på internationell säkerhet. _____

11. Vilka av Nordens länder är med i försvarsalliansen NATO?

12. Förklara hur Sveriges neutralitet fungerar. _____

13. Varför skickar ibland Sverige iväg FN-soldater? _____
